

מסכת בראשית - פרשת ויבוא - חלק א' - ויקרא

ויבוא יעקב ויבוא בחר ויקרא לאחיו לאכל לחם
(בראשית, ל"א, ג')

ר"ל: וכל אחיו היה את אמו וזהו למה נקראו קבריה.
הלא בניו היוו אלא כשהגיעו לשכונם. דמה
אותו לו ויקרא אותם לו אחים
(מדרש קהלת, ז')

הורים, וביחוד הורים מסורים ביותר, מצפים לחם של
כבוד מצד ילדיהם, ואמנם וחלי מצות התורה: כבוד, את
אביו ואחיו אמר - איש אמו ואביו תיראו. וגדולה
ועדושה חמורה מצות זו, ואשר מי שנוכה לקיימה כמאמרה,
בשלמותה. בכל דקדוקה ובתנוחתה.

אבל גם על ההורים ישנה חובת כיבוד כלפי ילדיהם
שנתבטרו. וזה חלק מצות חנוך שההורים מצוים עליה.
על ההורים לזכור שילדיהם שנתבטרו דורשים הכרה בבגרותם,
ואינם רוצים שיוסיפו לראות בהם ילדים, ואם אין מכירים
בבגרותם, או אפילו מתעלמים ממנה גרידא, הרי הם גוטים
להוכיח את בגרותם ע"י התמדות בדבור או גם במעשה,
וטובה מי ישורנה ומי ישערה.

על ההורים להכיר פיד בטימול בגרות גופנית ורוחנית
של ילדיהם, ולהסתגל אליה ולהכיר בה, ולהוכיח הכרחם ואת
להלכה ולמעשה, ואז יוכלו מחדש להיות מתחבים טובים
וגשעיים לילדיהם שנתבטרו. אשרי ההורים העומדים במאמץ
זה בכל יכולתם, ואשרי הילדים הזוכים להורים כאלה.

(מו) ויאמר... לאחיו, לאנשיו, ואף על פי שיעקב אמר לאחיו,
לבן גם כן עם אנשיו לקטו אבנים ועשו כולם גל אבנים ויאכלו
שם ביחד, יעקב עם אשר עמו ולבן עם אשר עמו אכלו יחד על
הגל. או יהיה פירוש לאחיו גם לאנשי לבן כי כולם היו בכלל
אחיו אחר שהיה שלום ביניהם. וזו האכילה היתה לקיום הבוית
שאכלו כלם ביחד.

(מו) ויאמר יעקב לאחיו, הם בניו⁴³, שהיו לו אחים נגשים אליו רש"י
לצרה ולמלחמה.

(א) ויברך אתהם, כבר אמרו⁸⁹ "אל תהי ברכת הדיוט קלה
בעיניך", אמנם סיפר ברכת לבן לבנותיו, להורות שברכת האב
היא על בניו בכל נפשו כלי ספק ראוי שתחול יותר בסגולה צלם
אלהים המברך, כאמרו "בעבור חברך נפשי" (כו ד).

ויבאו בחר - גם אחיו אלה לא
ללכו ללון כמורד החר גם אחיו שאכלו, משום
שלא רצו להניח את יעקב להתייחד את לבן, שמשד
היה על שפיכות דמים, כי באמת ראו פני לבן
ועפים עם יעקב, מדע שהרי בסמוך כתיב וישק
לבנו ולבנתיו ולא כתיב ששק ליעקב, ומש"ה
כתיב וישקם לבן בצוקר שהוא בעלות השחר, משום
שהיה קשה על לבן להיות עם יעקב הרבה, מש"ה
לנו אחי יעקב זהר לשמרו מלבן:

(ב) ויפגעו בו מלאכי אלהים, מלאכים של ארץ ישראל
באו לקראתו ללוותו לארץ.
(ג) מחנים, שתי מחנות: של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן.
ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו⁵³.

וילך וישב לבן למקומו, אלא לעיר
אחרת הלך? מהו המקומו, שחזר לעניותו שבאו
לסמין ונמלו כל מה שחיה לו, ואמר יעקב ותבט
עיני בשורי א'. (ולמנו)

לבן למקומו. חזית לבן מיותר שהרי מדובר
בו. או היה רצו להמנו וילך לבן וישב למקומו,
אלא משמעות מקומו כאן למעמדו שהיה עד בוא
יעקב, והכי פ"י ח"ל ברנה, וכי"ו ביארנו לעיל
כי"ה, ונמנא כל הברכה שהגיעה ללבן היה רק
בשני יעקב, וכמו שראה לבן בתרפ"ס שאמר
תשמי ויברכני ה' בגלגל, וכענין שאמרו ח"ל
ביצמות דק"ג אפי' משפחות הנריס באדמה אין
מתברכות אלא בשני ישראל, וכל זה סימן לבנים
שיש אזה"ע שאין מולט עוד בעמם אלא בשני
ישראל שצוקרנס בזה הברכה להם, וכאשר יאחו
ישראל מהם ישונו לבן דל ורזה, אם לא שמולט
גרם לעשות חיל.

(מו) ויאמר
יעקב לאחיו. פרש"י ע"פ המדרש דלאחיו היינו
בניו, דאי אפשר לפרש אחיו כמו לעיל בגד אחי
ואחיו, וכן להלן ויקרא לאחיו, שאין דרך ארץ
לנקש אנשים חשובים לנקט אנשים לאכילה, אלא
על כרחך המה בניו. ועדיין נרץ טעם למה באמת
לא נזהר לעבדיו ושפחותיו לעשות כן, ומה למאי
כתיב לאחיו, ולא לבניו, אלא בשביל שהיה בזה
הענין מדת יעקב לשבח צדק ושלוש עם אנשים,
ואע"ג שלבן הקניטו הרבה, ובפרט בסוף דבריו
אמר כל אשר אחי רואה לי הוא, מ"מ לא חש
יעקב לזה, וביקש לרדוף אחר השלוש ולעשות
לגינה לקרב את לבנו, ורצה עוד להרגיל בניו
למדה זו הנפלאה, על כן נזהר אומם לנקט אנשים
לשם כך, ואם היה אומר בני לקטו אנשים, לא
היה נקלט בלבנס דרך מוסרי בזה, ואמרו בלבנס
כי עושים בצווי אציהם, על כן קרא אחי לקטו
אנשים, להגיד יושר מדה זו שגם בלי גזרת אב,
יפה לנו לאחוז במדה המיטבת לבטת.

(ל) אמר החבר:
פי' יקראל באמות הם בקחיית הלב האקברים, שחזו כבוד תלמים
מפקדם רוב בריאות מפקלם.

(ל) אמר הכוזרי:
הוקף נא פאיר לך בריה.

(ל) אמר החבר:
רבים המכאובים הפוגעים בלב תלמות בקל עת, תלא הם: הקצות
הקצות, והשיריה, והאקבה והשנאה, והקפדות; ואיכות מן הלב משפחה
כרבע לרבע, אפילו מחוץ לשמית יתרה או תפרה, על אחת כמה וכמה
מחמת מאכל דל או משקה נרע; וכן פועלות עזירי פל התנועות
וימי תסרת השנה ותקציה - האילו שאיר האקברים אקים ונפעים מכל
אלה.

(ל) אמר הכוזרי:
בארף לי אפוא פי הלב רב תלמים מכל האקברים; אולם בפה הוא
גם רב בריאות מפקלם.

(ל) אמר החבר:
התקן פי מתעכב בלב לקח רעה, אשר תגלם לו דלקת או סרסן או
דלדול או חבורה או שתק או יסיון, פאשר מתעכב פקמים פאשר
האקברים?

ויבאו בחר
כבוד בניו

ישראל קדמו לעולם

במדרש רבה נאמר שישראל קדמו לעולם⁵⁰. צריך להבין דברי חז"ל אלה בגדלותם האמיתית. הענין של ישראל וזורת ישראל הוא נשמת העולם. כמובן שאין לו ערך בלי עולם, אבל נשמתו של העולם קדמה לעולם. בניגוד לגישות הטוענות שהגוף קודם לנשמה, לעולם הנשמה קודמת לגוף; הן נשמת היחיד, הן נשמת כללי-ישראל והן נשמת כל העולם כולו. הפנים קודם, האידיאל האלוהי קודם, ורק אחר-כך מתקיים "וקרמתי עליכם עור"⁵¹ וגידים, עד להופעתה של הצורה השלמה. ה"אור החיים" אומר: "אשרי עולם שאומה זו בתוכו"⁵². קיימת אומה ששייכת לנשמת העולם ולבנין העולם, עליה נאמר "ואעשך לגוי גדול"⁵³. אין אומה זו ריקנית, אלא אדירה, עליונה, "סגלה מכל העמים"⁵⁴, אשר אינה מופיעה בתור אוסף של יחידים, אלא כעם וכצבור שיש לו אחיזה גיאוגרפית במקום הזה.

איונה הנקראת עם ישראל

14

הבסיס - זהו עם

לכאורה גישה זו נראית מצומצמת: הן יש עוד דברים רבים בעולם מלבד עם ישראל - עמים וכוכבים עד אין סוף. אלא, כאמור, שיא הפגישה עם רבונר-של-עולם הוא ההיסטוריה. ושיא ההיסטוריה הוא עם ישראל, המוגדר בספר הכוזרי כ"לב האומות"⁵⁶. המבין מהו עם זה - מבין מהו האדם, מהו העולם ומהי מגמת הבריאה כולה. ללא זה, כיון שאין עומדים על ראש המגדל ואין צופים על כל העיר, הראיה היא חלקית ולכן גם מוטעית. כל ראייה חלקית הינה מוטעית, כפי שלפעמים אדם דן את חבירו לכף חובה כיון שהוא מתעלם מחלק מן האמת. אמת חלקית הינה, כביטוי של מרן הרב⁵⁷, שקר; אך היא שקר יחסית פחות שקרית מאמת עוד יותר חלקית.

איונה הנקראת עם ישראל 46

16

"כמו אחד ער ופכה עומר לו עם ישראל בק עמי האלילים השכורים ומבולבלים, זוהי החידה של עולם העמים, שאינה ניתנת להתבאר על ידי האמצעים המצויים של סיפור תולדות הדורות"⁵⁸; "כל הרכאון והשפל, הפוגעים בעם האוניברסל-היסטורי הזה, לא יוכלו להשמיד את זכותו הנשגבה ואת עז השפעתו בדברי ימי העולם"⁵⁹; "לאור דברי ימי וקורותיו של העם המיוחד מתהה התנהגה האלהית ככתבי הקודש את הדרך לכל

האדם והעמים"⁶⁰; "יבוא היום הגדול וכל שלשלת דברי ימי וקורותיו, של העם החסון הזה, המופיעה בגדול אישי ופעילי במדה שכל שאר העמים הגדולים הרגילים בתרבות האנושית, פועטי הכוח, ומעוטי הנסיון, אינם יכולים להגיע אליה, תגלה נוקמת כרכוז של ישראל גם לכל אלה העמים, ואלוהי ישראל עתיק הימין ישמח אז ביצירת עולמו ובעמו, וכולנו כולנו נגילה ונשמחה אחרו"⁶¹. כל ההגדרות המצומצמות, הקובעות את ערך כוחו

18 היכל.

19 סילר. פי"ד פ"ן. גשו קט"ה.

20 גיחה. יומן אלכסנדר עטרי תקפ"ה.

21 ניטשה. נר"ו ג"ה.

איונה הנקראת עם ישראל

בכוריות 13

אנו "לב האומות"⁶². כל אומות-העולם שייכות במידה מסוימת לצלם אלוהים שבאדם. לעתיד לבוא "אשפוך את רוחי על כל בשר"⁶³, והעולם כולו יתעלה, יתרום ויתקדש. אף-על-פי-כן, זכות הבכורה המיוחדת לנו תישאר לעולם⁶⁴. — "בני בכרי ישראל"⁶⁵. כפרשתנו אנו נפגשים בטיפולים ובכידורים היסטוריים להעלאת בכורתנו מתוך טומאת מצרים, על-כן יש הכרה ל"אנכי הרג את בנך בכרך"⁶⁶ ול"יד הנה כל בכור בארץ מצרים"⁶⁷, כדי לגלות ש"קדש ישראל לך ראשית תבואתה"⁶⁸.

בכוריות היא מציאות אלוהית, עד כדי מצות פיריון הבכור⁶⁹. יציאת הבכור לאור העולם היא עובדה שמימית. הדבר נכון במובן הביולוגי-גופני, ולא פחות מזה במובן הפסיכולוגי-נשמתי. כך הקדמת הימין לשמאל וערכה המיוחדת⁷⁰ אינה המצאה בעלמא וסדר שהאדם קבע לעצמו, אלא דבר השייך ליצירה האלוהית של בנין האדם⁷¹.

איונה הנקראת עם ישראל

15

רבינו היה מצטט לעיתים מדברי גויים גדולים אידיאליסטיים. למשך הפילוסוף הגרמני המפורסם גיטה כתב שרבונו-של-עולם מסר הדרכה לעולם כולו והיא התורה, שהיא בעצמה עוסקת בהיסטוריה של עם ישראל, הא לך שדבר ד' שמגיע לעולם מסודר על-פי ההופעה של עם ישראל: "לאור דברי ימי וקורותיו של העם המיוחד מתווה ההנהגה האלוהית בכתבי הקודש את הדרך לכל האדם והעמים"⁷². וכן דברי הפילוסוף הרוסי סולוביוב: "יש טוענים שקיימת בעיה יהודית - באמת קיימת בעיה הגויים, של הגויים שאינם מבינים מה הוא עם ישראל. וכל אדם אידיאליסט בעולם חייב להעמיד בראש מאווייו את כבודו של עם ישראל ולהתפלל יום יום לעילוייה של האומה הישראלית"⁷³.

איונה הנקראת עם ישראל

17

ב. צדקה עשה הקב"ה עם עולמו. מה שלא נתן כל הכשרונות במסופם אחד, לא באיש אחד ולא בעם אחד. לא בארץ אחת. לא בדור אחד ולא בעולם אחד. כי אם מפוזרים הם הכשרונות. הזכרח השלמות. שהוא כח המושך היותר אידיאלי, הוא הגורם להמשך אחרי האחדות המרוממת, המוכרחת לבא בעולם, והיה ביום ההוא - יהיה ד' אחד ושמו אחד.

אוצר סגולת עולמים בישראל הוא גנוז. אבל כדי לאחד במובן כללי ג"כ את העולם עמם מוכרחים צדרי כשרונות מיוחדים להיות חסרים בישראל, כדי שיושלמו ע"י העולם, וכל גדיבי עמים. ובהו יש מקום לקבלה שישראל מקבל מהעולם, וממילא פנויה היא הדרך כלפי ההשפעה, אלא שהקבלה היא מבחוץ וההשפעה מבפנים. כלומר פנימיות החיים שלמה היא בישראל, באין צורך להעזר משום כח זר בעולם, וכל שלטון-משרה בישראל מקרב פנימיות החיים הוא נובע. מקרב אחיך - ממנבחר שבאחיך, ולחיצוניות החיים מודמן שצריך השלמה דוקא מבחוץ. "יפיפותו של יפת באהלי שם", חיל גוים תאכלו ובכבודם התימרו, ומשפע פנימיות החיים כנסי היא רק משפעת ולא מקבלת. ד' בוד ינחנו ואין עמו אל נכר.

איונה הנקראת עם ישראל